

האיילת והחרב

שרת המשפטים העלתה בכנס לשכת עורכי הדין שאלות לגיטימיות לחלוטין על בג"ץ, שאלות שנויות במחלוקת אומנם, אך שאלות שראויות לדין ענייני
ד"ר עמנואל נבון

דבריה של שרת המשפטים איילת שקד בכנס לשכת עורכי הדין היו לגיטימיים וסבירים, אך זכו לתגובות מתלהמות לגופו של אדם.

עוד בערוץ הדעות:

הפצצה האמיתית

מל"טים גרעיניים? אין לזלזל באיום התודעתי

"כעומק האו"ם, כך עומק החרם"

יחידה 8300

לחצו כאן להגדיל
הטקסט

סביר להניח ששרת המשפטים ידעה מה מחכה לה בתום נאומה בלשכת עורכי הדין, שהרי אלו היו מילות הפתיחה שלה: "כל זמן שתהליך בירורן של הדעות השונות נעשה "לשם שמייים", לגופו של עניין ולא לגופו של אדם, כשבוחנים את המסר ולא את השליח - גם המחלוקת העמוקה ביותר עשויה להוות כלי חשוב בקידומו של השיח הציבורי ולא תגר את המחשבה הכללית".

ואכן התגובות לנאומה היו לגופו של אדם ולא לגופו של עניין. ח"כ יצחק הרצוג טען כי "נאום התוכחה שלה (של איילת שקד) נגד בג"ץ הוא חרפה וחציית גבול. זה לירות ולשבור ולהרוס את הבית של כולנו". ח"כ שלי יחימוביץ', מצדה, אמרה ש"השתלחותה של שקד בעליון היא אלימה ומסוכנת. שקד מנסה לחסל את עצמאותה של מערכת המשפט, להפחיד את השופטים ולאיים עליהם". ח"כ יחימוביץ' אף קראה לראש הממשלה לפטר את שרת המשפטים בשל דבריה בכנס עורכי הדין.

ובכן, מה אמרה שרת המשפטים בדיוק?

שקד טענה טיעון לגיטימי לגמרי, דהיינו שפסיקת בג"ץ בעניין מתווה הגז לא הייתה הכרעה במחלוקת משפטית אלא התערבות בהכרעה פוליטית וכלכלית. אפשר לחלוק על הטענה הזאת כמובן, אך זו טענה לגיטימית. אין כאן חציית גבול, וודאי שלא מדובר בניסיון לחסל את עצמאותה של מערכת המשפט או לאיים על שופטים.

שקד לא טענה שעל בג"ץ להימנע מהכרעות משפטיות, והיא לא טענה שעל בג"ץ לאפשר לממשלה לפעול בניגוד לחוק. השופט בדימוס פרופ' אהרן ברק אמר בכנס כי הוא "מתנגד לתרחיש שבו בית המשפט אומר שיש חוק שייטכן שהמדינה הפרה, אבל אינו רוצה להיכנס לכך". אף בין אדם רציני והגון לא טוען שבית המשפט צריך לאפשר למדינה לפעול בניגוד לחוק. שרת המשפטים לא טענה ולא טוענת זאת כמובן.

המחלוקת היא לגבי מרחב השפיטות ולגבי מיקום קו ההבחנה בין הכרעה משפטית לבין הכרעה פוליטית. שרת המשפטים חידדה את מהות המחלוקת כאשר היא הבחינה בין עמדתו של אהרן ברק לבין עמדתה שלה. לפי ברק, ישנם "חורים שחורים" שהם שאלות פוליטיות וכלכליות המצדיקות את התערבותו של בית המשפט. שקד, לעומת זאת, קוראת ל"חורים שחורים" אלו "מרחבי משילות". זהו מחלוקת לשם שמייים ולגופו של עניין, מחלוקת שראויה לדין ענייני.

השרה שקד בכנס לשכת עורכי הדין (צילום: מוטי קמחי)

שקד העלתה סוגיה חשובה נוספת: זו של "זכות העמידה". כפי שהיא הסבירה, בעבר היו עותרים לבג"ץ חייבים להוכיח את פגיעתם הישירה מהחלטה ממשלתית או מחוק שעליהם עתרו, כתנאי סף לקבלת העתירה (אותה "זכות העמידה" המקובלת במדינות אנגלו-סאקסיות). משום שבג"ץ אינו דורש יותר (כפי שדרש בעבר) את אותו סף כדי לדון בעתירות, נפרץ גדר שאילו נכנסו אין סוף עתירות. הבעיה היא לא רק עם מספר העתירות, אלא בעיקר עם מהותן: הרי המחוקקים עצמם הפכו לעותרים נגד אותם חוקים שהם לא הצליחו להכשיר בתהליך החקיקה בגלל ישיבתם באופוזיציה. בפועל, בג"ץ מתבקש, על ידי מחוקקים, להתערב בהכרעות שאינן בהכרח משפטיות, כאשר הצד המפסיד בתהליך החקיקה מעביר את ההכרעה לזירה לא לו. גם כאן, שרת המשפטים העלתה נקודה לגיטימית לגמרי.

איילת שקד גם הזכירה את דבריו של אלכסנדר המילטון על "הארנק והחרב". הרשות המבצעת מחזיקה בחרב, הרשות המחוקקת מחזיקה בארנק, והרשות השופטת לא מחזיקה לא בארנק ולא בחרב. לכן, היא צריכה לפסוק בשאלות משפטיות ולא לגלוש לתחומים שהם באחריותן של הרשויות הרשאיות להפעיל כוח ולהטיל מסים. "הארנק והחרב" היא גם כותרתו של הספר הידוע של פרופ' דניאל פרידמן על האקטיביזם השיפוטי בישראל. דניאל פרידמן אומר דברים דומים לאלו של איילת שקד (או ליתר דיוק: איילת שקד אומרת דברים דומים לאלו של דניאל פרידמן). האם גם פרופ' פרידמן מנסה או ניסה לחסל את עצמאותה של מערכת המשפט, והאם דבריו צריכים להיחשב גם כאיום על השופטים?

נקודה אחרונה ולא פחות מהותית היא זו של איסור על כבילת שיקול הדעת המנהלי בפסק הדין של בג"ץ על מתווה הגז. כפי ששקד הזכירה, איסור זה לא נובע מחקיקה אלא מפסקי דין קודמים של בג"ץ. כמו כן, איסור זה מעלה שאלה לגבי עצם יכולתה וסמכותה של ממשלה לחתום על הסכמים בינלאומיים הכובלים אף הם את ידיהן של ממשלות עתידיות.

על כן, שרת המשפטים העלתה שאלות לגיטימיות לחלוטין, שאלות שנויות במחלוקת אומנם, אך שאלות שראויות לדיון ענייני. אלא שבמקום דיון ציבורי על שאלות ציבוריות, קיבלנו סיסמאות מתלהמות, דפי מסרים ידועים, ותגובות לגופו של אדם.

ד"ר עמנואל נבון הוא ראש החוג למדע המדינה ותקשורת במכללה החרדית בירושלים, מרצה ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת תל-אביב ובמרכז הבינתחומי הרצלייה, ועמית בכיר ב"פורום קהלת"

חדשות ב-SMS - עדכונים מחדר החדשות של ynet ישירות לסלולרי שלכם.

תגיות: איילת שקד | בג"ץ
חזרה